

Woonzorgzone
Moerwijk

Moerwijk knapt aardig op

verslag van een levende en lerende woonzorgzone in Den Haag

Inhoud

	Inleiding	3
Deel 1	De Inhoud	5
Middenkatern	De verhalen	17
Deel 2	De methode	33
	Nawoord	42
Bijlage	Bestuur Stichting Woonzorgzone Moerwijk en overige participanten	44

Inleiding

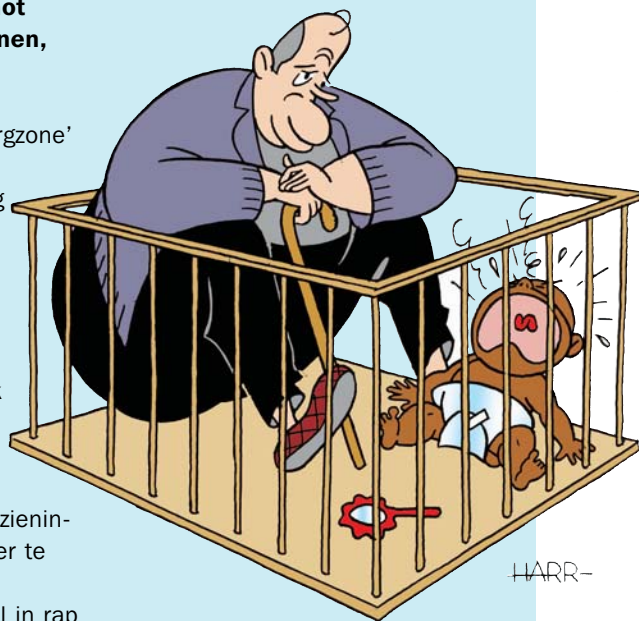
Hoewel pas na de Tweede Wereldoorlog de grote bouw van Moerwijk begon, werden al in 1932 de eerste straten aangelegd van deze nieuwe Haagse woonwijk. Het vooroorlogse deel van Moerwijk is ontworpen door architect H.P. Berlage, het naoorlogse deel door W.M. Dudok en kenmerkt zich door ruime straten en grote pleinen met veel beplanting. Er werden uiteindelijk zo'n 10.000 woningen gebouwd in Moerwijk, veelal in woonblokken van 3 of 4 etages hoog, op een onderbouw waarin zich de kelders voor de bewoners bevinden.

Er kwamen veel jonge gezinnen te wonen in Moerwijk. Een genot voor de vele kinderen waren de gemeenschappelijke binnentuinen, die zich tussen de woonblokken bevonden.¹

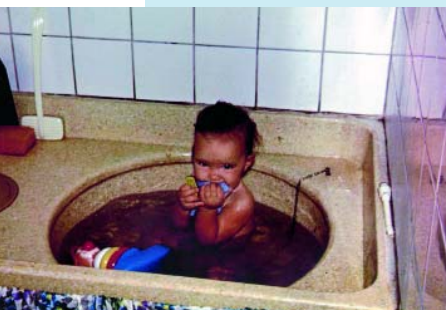
Nu, na zeventig jaar, is het oude Moerwijk benoemd tot 'woonzorgzone' en worden er plannen gemaakt voor vernieuwing van de wijk. De status van woonzorgzone geeft aan dat de wijk een opwaardering krijgt, opdat bewoners die dat willen er kunnen blijven wonen, ook als zij beperkingen gaan ondervinden vanwege ouder worden of handicap en ook als zij veel zorg nodig hebben. Moerwijk wordt dus een 'levensloopbestendige wijk'.

De kinderen van toen zijn de senioren van nu. De oorspronkelijke bewoners van Moerwijk hebben een grote binding met de wijk en hebben in de wijk hun contacten, clubs, kerk en verenigingen. Zij zouden er graag willen blijven wonen, omdat zij dan het bestaande netwerk kunnen behouden. De programma's van de woonzorgzone zijn bedoeld om de wijk – de woningen en de voorzieningen – zodanig op te waarderen dat het ook echt mogelijk is om er te blijven wonen.

Ondertussen verandert de samenstelling van de wijkbevolking wel in rap tempo. De woningen in Moerwijk zijn weliswaar klein, maar hebben nog lage huren en zijn daarom aantrekkelijk voor nieuwe huurders en voor jonge gezinnen vanuit de centrumwijken van Den Haag. Aan de ene kant wordt Moerwijk dus bewoond door een grote groep senioren, die in Moerwijk zijn opgegroeid en een grote binding met de wijk hebben. Aan de andere kant zien we een grote groep nieuwkomers met uiteenlopende culturele en etnische achtergronden, die weinig binding met de wijk Moerwijk hebben en ook weer doorverhuizen als ze elders een grotere woning kunnen vinden. De communicatie tussen de ouderen en de nieuwe bewoners verloopt niet altijd gemakkelijk, niet in de laatste plaats door taalbarrières, onbekendheid met elkaars gewoonten en

'De communicatie tussen de ouderen en de nieuwe bewoners verloopt niet altijd gemakkelijk, niet in de laatste plaats door taalbarrières, onbekendheid met elkaars gewoonten en weerstand tegen vernieuwing.'

weerstand tegen vernieuwing. Veel ouderen kijken nostalgisch terug op het Moerwijk van vroeger. Zij vinden het moeilijk te accepteren dat het allemaal anders is of wordt en zijn niet gemakkelijk te bewegen tot meedenken over opwaardering en vernieuwing van Moerwijk.

Met het door Fonds 1818 en de Ministeries van VROM en VWS gefinancierde project 'Lerende woonzorgzone' zijn mensen in beweging gekomen om mee te denken en mee te doen met de opknabbeurt van hun wijk.

Dit boekwerkje is bedoeld om de opgedane kennis en ervaringen over te dragen. Het omvat enerzijds beschrijvingen van de gebruikte methodes en anderzijds verhalen. De juiste balans vinden tussen 'systematische aanpak' en 'beleving' is en blijft voor dit soort projecten de grootste kunst.

De belangrijkste doelstellingen met betrekking tot het 'lerend maken' van de woonzorgzone zijn:

- Een permanent leerproces op gang brengen, dat gestuurd wordt door gelijkwaardige uitwisseling van ervaringskennis van bewoners en werkers én expliciete kennis van beleidsmakers en professionals (nota's en beleidsstukken).
- De competentie tot zelfsturing en communicatie vergroten van beleidsmakers, professionele werkers en Moerwijk-bewoners, die zonder deze ondersteuning onvoldoende in staat zijn hun eigen, gewenste leefconcept te realiseren.

Uiteindelijk zal de aanpak effecten hebben voor alle Moerwijkers, jong en oud, zorgbehoevend of niet. Deze invalshoek is van belang om in de woonzorgzone solidariteit te bevorderen tussen generaties, tussen wel en niet zorgbehoevend, tussen mensen met wel of niet een informele zorgtaak, tussen autochtonen en allochtonen. Ieder mens is vooral in de eerste en de laatste levensfase zorgafhankelijk en kan dat in een andere levensfase zijn door een ongeval, ziekte of handicap. Ook kan iedereen zomaar in de rol van mantelzorger terecht komen. Belangrijk uitgangspunt is dat iedereen, ook al is hij of zij zorgbehoevend, met veel plezier een bijdrage – hoe klein ook – aan zijn/haar omgeving (dus de woonzorgzone) kan geven.

De 'lerende' woonzorgzone Moerwijk wil bijdragen aan het opheffen van negatieve beelden rond ouderen en gehandicapten, aan het voorkomen van vooroordelen over dementerenden en psychiatrische mensen en aan het bestrijden van culturele barrières.

De inhoud

Woonzorgzone Moerwijk

Woonzorgzone Moerwijk is per 1 januari 2004 overgegaan van projectstatus naar reguliere bedrijfsvoering. Het project is ingezet bij raadsbesluit van de Gemeente Den Haag van eind 2000.

De Gemeente verbond zich op dat moment met de corporaties, de zorg- en welzijnsinstellingen en de belangenorganisaties aan een ambitieus programma, bedoeld om Moerwijk op te waarderen tot een wijk waar het prettig zelfstandig wonen is, ook als je minder mobiel bent, veel zorg nodig hebt of andere beperkingen ervaart vanwege handicap of ouder worden.

Moerwijk was en is hét landelijk voorbeeldproject voor de ontwikkeling van woonzorgzones in bestaand stedelijk gebied.

Woonzorgzone Moerwijk leidde in een betrekkelijk korte tijd tot goede resultaten, zowel op gebied van wonen, als op gebied van woonomgeving en zorg & diensten. Speciale aandacht is besteed aan de inzet van moderne technologie die het mogelijk maakt om langer zelfstandig te blijven wonen.

Werken vanuit het perspectief van bewoners

Een belangrijk uitgangspunt in de Woonzorgzone Moerwijk is het zoveel mogelijk betrekken van bewoners én werkers bij de ontwikkeling en uitvoering van de programma's. De programma's die in Moerwijk ontwikkeld zijn op het gebied van wonen, zorg en welzijn, worden structureel verbonden met de emoties en de beleving van bewoners.

In het programma 'lerende woonzorgzone' is een specifieke methodiek ontwikkeld om bewoners mee te laten denken en doen in de woonzorgzone en tot verfijning te komen van de planmatig ontwikkelde programma's. De leefwereld van Moerwijkers is een referentiepunt voor de kwaliteitsverbetering van de wijk. De programma's van de woonzorgzone

De kunst is om tijdig – niet te vroeg én niet te laat – de plannenmakerij te verbinden met de leefwereld van de bewoners van de wijk.

zijn er ter ondersteuning van Moerwijkers op bepaalde levensdomeinen en ter compensatie van eventuele beperkingen daarin.

In Moerwijk is gewerkt vanuit de volgende levensdomeinen van bewoners:²

- lichaam en geest
- sociale relaties
- materiële situatie
- arbeid en prestatie
- waarden en inspiratie

De levensdomeinen zijn onderscheiden onderdelen uit het totaalleven van een mens. Als het op alle fronten goed met je gaat, ben je gelukkig, ervaar je 'wel zijn'. Het kan ook zo zijn dat het (tijdelijk) niet zo goed met je gaat. Een enkele keer gaat het op alle fronten niet goed, maar meestal gaat het voor korte of langere tijd niet goed op één of enkele onderdelen van het leven. Je hebt dan mensen of instanties om je heen nodig die je er weer bovenop helpen.

In een levensloopbestendige wijk zijn er instanties die je weer op gang helpen als het op bepaalde levensterreinen wat minder met je gaat.

Uitgaan van bewonersperspectief: levensdomeinen van mensen

1. Lichaam en geest.....zorg, gezondheid
2. Sociale relaties.....welzijn
3. Materiële situatie...wonen, inkomen
4. Arbeid en prestatie...van betekenis zijn
5. Waarden en inspiratie...zingeving, zinervaring

De programma's van de woonzorgzone hebben planologische en politieke referentiekaders. De plannenmakerij voor opwaardering van een wijk speelt zich voor een groot deel af op bestuurlijk en beleidsniveau en op de tekentafels en bureaus van technici en deskundigen.

De kunst is om tijdig – niet te vroeg én niet te laat – de plannenmakerij te verbinden met de leefwereld van de bewoners van de wijk.

Programma's van de woonzorgzone

- Huisvesting
- Woonomgeving: verkeer en beheer
- Algemene Voorzieningen
- Zorg & Diensten / Servicepunten

In alle deelprojecten nadrukkelijk toegevoegd:

- *Versterking vraagzijde*
- *Toepassingen moderne technologie en internet*

Hierna vertellen we wat bewoners belangrijk vinden in de verschillende levensdomeinen en hoe we daar met de programma's in de woonzorgzone op hebben kunnen aansluiten.

1 Lichaam en Geest

'Een goede gezondheid is heel belangrijk. Dat merk je pas als je ziek wordt of bepaalde dingen niet meer kunt omdat je minder goed uit de voeten kunt, slechter gaat zien, dat je handen dingen niet meer goed kunnen vastpakken, dat je dingen gaat vergeten of depressief bent. Een slechte gezondheid maakt je verdrietig en ook boos, je komt in opstand omdat je dingen niet meer kunt. Je kunt je ook heel afhankelijk van anderen gaan voelen. Dat hangt er een beetje van af. Als degenen die je helpen dat doen met respect, zonder over je heen te walsen en zonder onnodig dingen van je uit handen nemen, kan het nog wel goed gaan. Het kan ook heel vervelend zijn om hulp te moeten vragen en om dank-je-wel te moeten zeggen. Daar moet je zélf mee leren omgaan. Het is ook heel vervelend als je hulp nodig hebt en die is er niet, of heel ver weg of met hele lange wachttijden. Het fijnste is als je hulp en zorg kunt krijgen als het nodig is op een plek die je zelf kunt kiezen. Je wil bovenal in je waarde worden gelaten'.

Levensdomein 1: Lichaam en geest

- *Gezondheid, gezondheidszorg*
- *Zorg en service op maat*
- *Op de plaats die je zelf kiest*
- *Zelfbeschikking, zelfstandig*
- *Regie over eigen leven*
- *Respect voor je kwetsbaarheid*

In de woonzorgzone zijn meerdere programma's ontwikkeld die betrekking hebben op dit levensdomein: extramuralisering van zorgcentra, zorg aan huis, diensten en service op maat, woonzorg abonnementen, servicepunten wonen-zorg-welzijn en bewonersadviseurs.

In Moerwijk bevinden zich drie zorg- en verpleegcentra voor ouderen:

CoornhertCentrum, GDVV Moerwijk en De Strijp-Waterhof. Om niet alleen bewoners van het zorgcentrum, maar ook zelfstandig wonenden van dienst te kunnen zijn, verleggen alle drie de zorgcentra een deel van de door hen geleverde zorg naar buiten de muren van het zorgcentrum: extramuralisering. Waterhof (Moerwijk Zuid) is daarin het meest ver gegaan. In samenwerking met woningcorporatie HaagWonen zijn 150 levensloopbestendige zorgwoningen, zgn. garantwoningen, gebouwd naast Waterhof. In verband met de renovatie van Waterhof zijn onlangs alle bewoners van het zorgcentrum verhuisd naar deze garantwoningen. Na de renovatie zullen nieuw inhuizende zorgbehoevende ouderen uit de wijk zelfstandig kunnen blijven wonen in deze garantwoningen en daarbij alle zorg en diensten die zij nodig hebben, kunnen ontvangen van De Strijp-Waterhof.

GDVV Moerwijk (Moerwijk Oost) gaat vernieuwen. Op de begane grond komt een kleinschalige woonvoorziening voor dementerende ouderen en een voorzieningencentrum voor de wijk. GDVV Moerwijk biedt in de 180 aanleunwoningen verzorging en verpleging. Deze diensten worden verder uitgebreid voor andere wijkbewoners.

CoornhertCentrum (Moerwijk West) heeft plannen ontwikkeld voor de ombouw van zorgcentrum naar zelfstandige woningen met volledige zorg. Om te grote financieringsrisico's te vermijden blijft een deel intramurale capaciteit bestaan. Op de begane grond realiseert Woonzorg Nederland een voorzieningencentrum voor de wijk.

De zorg aan huis wordt in Moerwijk in hoofdzaak geleverd door Thuiszorg Den Haag en de zorgcentra. De zorgorganisaties zijn, sinds de invoering van de marktwerking in de zorg, weliswaar elkaars concurrent, maar werken met elkaar samen om voor bewoners een goede toegang tot zorg en welzijnsdiensten te realiseren. In Moerwijk is daartoe door Vestia en woonzorgcentrum GDVV Moerwijk het eerste Servicepunt voor Wonen, Zorg en Welzijn ingericht in een winkel op het Heeswijkplein, midden in één van de vier buurten van de wijk. Het is een laagdrempelige voorziening, waar bewoners binnen kunnen lopen met vragen van uiteenlopende aard. De daar aanwezige bewonersadviseur biedt informatie, advies en bemiddeling. De vragen van bewoners zijn zeer uiteenlopend. De top vijf van de vragen:

- angst, (on)veiligheid, eenzaamheid, sociale problematiek
- brieven, formulieren (uitleg, schrijven, invullen)
- huursubsidie
- wonen
- voorzieningen Wet Voorzieningen Gehandicapten

De bewonersadviseur heeft een groot arsenaal aan dienstverleners achter zich, waarnaar hij kan verwijzen of waarmee hij zaken kan afhandelen voor cliënten. STIOM heeft in Moerwijk een werkersoverleg geïnitieerd, het Platform Moerwijk, waar de bewonersadviseur veel steun van ondervindt. Het Servicepunt op het Heeswijkplein is een succes. Ook de twee andere zorgcentra (De Strijp-Waterhof en CoornhertCentrum) gaan dergelijke Servicepunten inrichten in hun eigen buurt.

Bewoners die niet een indicatie voor AWBZ zorg hebben, maar toch graag diensten willen afnemen van de zorgcentra kunnen een (woon)-zorgabonnement nemen bij een zorgcentrum naar keuze. Zij voelen zich daarmee verbonden met het zorgcentrum en vertrouwen erop dat er zorg wordt georganiseerd op het moment dat dat nodig is. Dergelijke 'vangnetten' dicht bij de bewoners zijn van essentieel belang nu mensen langer zelfstandig blijven wonen. Als er dan iets gebeurt in de thuissituatie is acute zorg ook snel te regelen.

2 Sociale relaties

'Een mens kan niet zonder andere mensen. Als je ouder wordt is dat niet anders als dat je jong bent. Andere mensen helpen je, om niet vast te komen zitten in je gedachten, dat je niet teveel gaat zitten piekeren. Andere mensen kunnen je ook geruststellen als je zorgen hebt, of als je je dingen in het hoofd haalt, kunnen ze relativiseren. Het is ook belangrijk dat je mensen hebt waar je iets voor kunt betekenen. Dat sterkt je gevoel van eigenwaarde. Met andere mensen kun je ook lachen. Het is leuker om samen te lachen.

Als je oud wordt gaan mensen om je heen dood. Dat is heel erg verdrietig. Je partner, je vrienden, je kennissen, als je heel oud wordt moet je van velen afscheid nemen. Soms ook van je kinderen. Het is ontzettend moeilijk om dan weer de draad op te pakken en weer te investeren in nieuwe contacten. Daar heb je dan vaak geen zin meer in. Mensen die dat niet zelf hebben meegemaakt lopen daar vaak te gemakkelijk overheen'.

Levensdomein 2: Sociale relaties

- *Andere mensen tegenkomen*
- *Contacten van betekenis hebben*
- *Relaties met kwaliteit*
- *Iets kunnen betekenen*
- *Maatschappelijk erbij horen*

In de woonzorgzone zijn meerdere programma's ontwikkeld die betrekking hebben op dit levensdomein: ontmoetingsruimten in de 4 buurten van Moerwijk, vrijwilligerswerk, mantelzorg, discussiecafés, internetcafés, deelname in werkgroepen.

In het kader van de woonzorgzone streven de partijen ernaar dat er in elk van de vier buurten van Moerwijk plaatsen zijn waar mensen elkaar kunnen ontmoeten en dingen met elkaar kunnen doen. De ene buurt is nu nog rijker bedeed met wijk-ontmoetingsplaatsen dan de andere. In de toekomstige wijkontwikkeling proberen de partijen dit wat recht te trekken en voor verschillende groepen ruimte te vinden. Daarvoor kunnen bijvoorbeeld panden in de buurtwinkelcentra worden gebruikt. Een goed voorbeeld vinden we op het Heeswijkplein. Hier bevindt zich 'De Verrassing', steunpunt voor zo'n 25 zelfstandig wonenden met een verstandelijke handicap. Zij wonen in gewone woningen van Vestia en vallen terug op het steunpunt voor een warme maaltijd, het doen van de was en voor een praatje met elkaar. Het steunpunt ziet er uit als een gezellig eetcafé. De bewoners kunnen met dit 'vangnet' zelfstandig blijven wonen en ondervinden in het steunpunt de veiligheid die hun kwetsbaarheid opvangt. Ook voor andere groepen die een dergelijk vangnet nodig hebben, omdat ze vanwege fysieke of psychische belemmeringen kwetsbaar zijn geworden, is het wenselijk om dit soort steunpunten of ontmoetingspunten in te richten, gewoon, gezellig ogend, in de buurt, dichtbij de mensen die de ruimte gebruiken.

Het bevorderen van 'relaties van betekenis' is een wens van bewoners waar in de programma's van de woonzorgzone wel iets, maar niet alles aan kan worden gedaan. Het samenwerkingsverband van de woonzorgzone faciliteert op verschillende manieren ontmoeting. In Servicepunt 'de POST', het voormalige postkantoor dat dienst doet als projectontmoetingscentrum, worden regelmatig activiteiten georganiseerd, waar mensen elkaar ontmoeten en soms ook nieuwe vriendschappen ontstaan. De discussiecafés zijn open inloopbijeenkomsten, waar bewoners met elkaar en met medewerkers van instanties praten over het wel en wee van de wijk. 'De POST' is ook de thuisbasis voor de Vereniging Moerwijk Morgen. Deze Vereniging probeert via internet de sociale verbanden in Moerwijk weer te versterken en de onderlinge contacten te bevorderen. Behalve via internet komen de leden van de Vereniging ook regelmatig bij elkaar tijdens internetcafés in 'de POST' en treffen zij elkaar bij een kopje koffie in een internetcorner (ook wel 'Themaplein' genoemd). Internetcorners zijn op

meerdere plaatsen te vinden, onder meer in zorgcentrum Moerwijk. Vrijwilligerswerk en mantelzorg worden uiteraard ondersteund in de woonzorgzone. Als mensen iets voor elkaar kunnen betekenen, heeft dat ook een positieve invloed op hun eigen gevoel van welbevinden.

3 Materiële situatie

'Een huis, geld, kleding, eten. Het klinkt heel gewoon, maar als je het niet hebt of niet genoeg dan is dat erg. Een slecht huis of slecht eten kunnen je ziek maken. Als je niet uit de voeten kunt in je huis of daarbuiten ben je heel afhankelijk van anderen. Te weinig geld kan heel veel gevolgen hebben. Je kunt niet echt meedoen met anderen, je kunt misschien de krant niet betalen of de telefoon. Laat staan internet. Soms schaamt je je dat je weinig geld hebt. Je raakt een beetje buiten de samenleving. Als je thuis wilt blijven wonen, kan dat alleen als je in je huis goed uit de voeten kunt, ook met een rollator. Trappen en drempels zijn dan heel vervelend. Nog veel vervelender is het dat je zo lang moet wachten voordat je bijvoorbeeld beugels in de badkamer hebt, of een trapliftje, of een berging voor je scootmobiel. Je wordt soms helemaal naar van de procedures, papieren en wachttijden. Je huis moet ook veilig zijn. En de straat ook. Als je niet meer zo sterk bent en niet zo snel ter been voel je je sneller bedreigd. Uit angst blijf je dan maar binnen. Gelukkig is er een wijkbus, die haalt je op vanaf de deur'.

Levensdomein 3: Materiële situatie

- *Wonen: kwaliteit, veilig, toegankelijk*
- *Voldoende inkomen*
- *Persoonsgebonden budget; genoeg geld om zorg te kunnen betalen*
- *Je kunnen verplaatsen: lopend en met openbaar vervoer, wijkbus of aanvullend vervoer*
- *Dagelijkse behoeftes, zoals voeding, kleding, in de buurt*
- *Bank- en postdiensten in de buurt*

Op het vlak van 'materiële situatie' zijn er in de woonzorgzone uitgebreide programma's ontwikkeld en uitgevoerd: opwaardering van portiekwoningen en galerijflats, nieuwbouw bij zorgcentra, nieuwbouw in de herstructurering, obstakelvrije looproutes, bezorgdiensten, voorzieningencentra en integraal beheer van de wijk.

Verbetering van de bestaande woningvoorraad was natuurlijk een eerste

Voor de zittende bewoners is dat soms een moeilijk te begrijpen verhaal: 'het klinkt wel mooi, een wijk waar je tot in lengte van dagen kunt blijven wonen, maar je sloopt mijn huis onder me weg!'.

vereiste om van Moerwijk een woonzorgzone te kunnen maken. Het merendeel van de woningen bestaat uit portiekwoningen, waarvan de onderste woonlaag op verhoogd niveau ligt, dus alleen te bereiken met een trap van 5 á 7 treden. In het eerste jaar van de woonzorgzone is een aantal begane grond portiekwoningen zodanig opgewaardeerd dat bewoners er met een rollator goed uit de voeten kunnen. In het portiek kon eventueel een traplift worden aangebracht. Alle zittende oudere bewoners van deze woningen kregen het aanbod van opwaardering, mits de betreffende portiekwoning bouwtechnisch en begrotingstechnisch daarvoor in aanmerking kwam.

In de bestaande woningvoorraad van Moerwijk bevindt zich ook een aantal galerijflats. Drie hiervan (flats van Staedion, Vestia Den Haag Zuid Oost en HaagWonen) zijn eveneens opgewaardeerd tot een niveau dat bewoners er met een rollator goed uit de voeten kunnen. Drempels zijn verwijderd, galerijen opgehoogd en er zijn aanpassingen in keuken en badkamer aangebracht. Tegelijkertijd is het dienstenniveau verhoogd door gebruikmaking van moderne technologie en aansluiting van de flats op de diensten van nabijgelegen zorgcentra.

Om echt voldoende woningen in Moerwijk te krijgen, waar ouderen tot in lengte van dagen zelfstandig kunnen blijven wonen, is ook nieuwbouw nodig. Bij De Strijp-Waterhof heeft HaagWonen een aantal ouderenwoningen gebouwd. Ook elders in de wijk zijn plannen voor nieuwbouw, onder meer in de buurt van of ter vervanging van de andere twee zorgcentra. De nieuwbouw in Moerwijk Zuid, in het kader van de herstructurering van Moerwijk, levert ook een fors aantal levensloopbestendige woningen op. Voor de zittende bewoners is dat soms een moeilijk te begrijpen verhaal: 'het klinkt wel mooi, een wijk waar je tot in lengte van dagen kunt blijven wonen, maar je sloopt mijn huis onder me weg!'. Bewoners geloven niet erg dat er voldoende betaalbare woningen blijven of terug gebouwd worden.

De winkelveorzieningen in Moerwijk staan onder druk. De middenstand trekt weg, vanwege teruglopende omzet. De Moerwijkers moeten het doen met de twee wijkwinkelcentra, Betje Wolffstraat in West en Heeswijkplein in Oost. In de buurtwinkelcentra is hier en daar nog wel een bakker en een slager, maar over het algemeen treffen we hier tegenwoordig een andere invulling, bijvoorbeeld met dienstverlenende bedrijven. Voor de dagelijkse behoeften en voor bank- en postzaken moeten daarom andere oplossingen worden gevonden, in de vorm van bezorgdiensten en dienstverlening vanuit de huidige en nieuwe servicepunten.

Een punt van zorg, ook in de woonzorgzone, is de betaalbaarheid van voorzieningen. Voor een zelfstandig wonende is de opeenstapeling van huur, servicekosten, eigen bijdrage thuiszorg en eigen bijdrage voor welzijndiensten soms niet meer op te brengen. Soms besluit men om die reden alsnog te verhuizen naar een zorgcentrum. Daarmee wordt in Nederland de klok teruggedraaid.

In Moerwijk zijn obstakelvrije en veilige routes aangelegd. De route gaat langs en door de winkelcentra, de zorgcentra, het wijkcentrum en het Zuiderpark. De centraal gelegen rotonde Erasmusplein wordt nog verbeterd voor fietsers en wandelaars en ook een aantal andere oversteekplaatsen in de wijk is verder beveiligd.

Een groot deel van de wijk wordt intensief onderhouden. Door een samenwerking tussen de gemeentelijke dienst Stadsbeheer en het Buurtbeheerbedrijf en met financiële middelen van de corporaties, is integraal beheer mogelijk van openbare ruimte (straten en pleinen) én particuliere ruimte (waar onder de voor- en binnentuinen van het corporatiebezit). Ook is op sommige plaatsen dagelijks een buurtbeheerder of een wijkconciërge aanwezig voor bijvoorbeeld het verwijderen van zwerfvuil en het uitvoeren van klein onderhoud. Dit vergroot het gevoel van veiligheid bij de bewoners.

4 Arbeid en prestaties

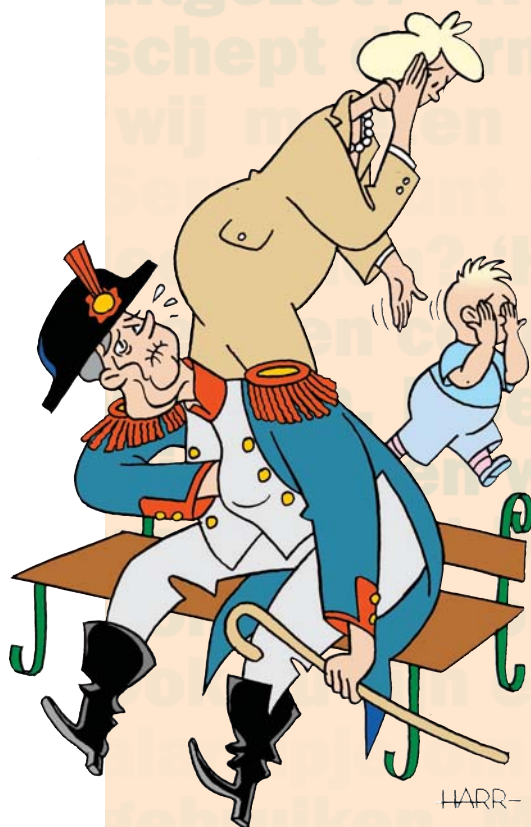
'Je moet 's morgens een reden hebben om op te staan. En 's avonds kunnen zeggen dat je iets gedaan hebt die dag. Anders worden je dagen leeg en je leven zinloos. Het hoeft zeker niet altijd betaald werk te zijn. Vrijwilligerswerk, zorg voor je gezin, iets zinvol doen in de maatschappij, zorg voor een ander, voor dieren of planten, prettige activiteiten, het is maar net wat je zelf 'zinvol' vindt.

Als je iets presteert geeft dat gevoel van eigenwaarde. Het geeft je ook maatschappelijke waarde. Als je niks doet, kun je je een profiteur gaan voelen, of anderen zien jou zo'.

Levensdomein 4: Arbeid en prestatie

- Van betekenis zijn voor een ander
- Ergens eigenwaarde aan ontlelen
- Arbeid verrichten, werken
- Iets te doen hebben, zinvolle dagbesteding
- Vrijwilligerswerk doen
- Mantelzorg doen

Je moet niet vast blijven zitten in een waardepatroon van vroeger, maar meegaan met de tijd.

Hoewel dit een heel belangrijk levensdomein is voor mensen, kan het programma van de woonzorgzone hier slechts faciliterend iets aan bijdragen. Zo is bijvoorbeeld vanuit de woonzorgzone de oprichting van het Buurtbeheerbedrijf Moerwijk erg gestimuleerd. Een Buurtbeheerbedrijf werkt voor en door wijkbewoners. Langdurig werkeloze wijkbewoners kunnen via het Buurtbeheerbedrijf weer aan de slag in hun eigen wijk, met het schoonhouden van straten, tuinen en portieken en ook met het verrichten van kleine handreikingen voor bewoners. Buurtbeheerbedrijf Moerwijk heeft haar thuisbasis in servicepunt 'de POST'.

Ook allerlei andere activiteiten in de wijk waar bewoners, betaald of onbetaald, iets kunnen doen voor een ander, worden door de woonzorgzone van harte gestimuleerd. Zo houdt het Steunpunt Mantelzorg spreekuur in het Servicepunt op het Heeswijkplein en wordt geparticipeerd in de Vrijwilligerscentrale Escamp.

Maar ook oude en nieuwe buurtverbanden, denk aan WijkOrganisatie Moerwijk, Wijkouderengroep, Werkgroep Multi Cultureel Moerwijk, Vereniging Moerwijk Morgen, worden waar mogelijk ondersteund en betrokken bij de woonzorgzone.

De zorg- en welzijnsorganisaties zijn in Moerwijk de grootste werkgevers, zowel voor betaald werk als voor vrijwilligerswerk.

Door de samenwerkende zorg- en welzijnsorganisaties wordt gezocht naar nieuwe dagbestedingsprogramma's voor zelfstandig wonende mensen met beperkingen. We kennen de dagverzorging en de dagbehandeling in de zorg- en verpleegcentra. In aanvulling daarop wordt gezocht naar nieuwe programma's die meer appelleren aan de activiteit in de mensen zelf, aan wat hen zelf beweegt. Hier zou wel eens een belangrijke sleutel kunnen liggen in het verminderen van gevoelens van alleen zijn, zinloosheid en eenzaamheid.

De nieuwe invulling van het verenigingsleven in plaats van activiteitenbegeleiding, in onder meer zorg- en verpleegcentrum De Strijp-Waterhof, is een voorbeeld hiervan.

5 Waarden en inspiratie

'Je leeft met bepaalde waarden. Dingen die je belangrijk vindt in het leven. Die waarden geven je houvast in het leven. Je krijgt ze mee van huis uit en sleutelt er je verdere leven aan zodat het 'jouw' waarden worden. Voor de een is godsdienst of levensovertuiging daarbij belang-

rijker dan voor de ander.

Je moet niet vast blijven zitten in een waardenpatroon van vroeger, maar meegaan met de tijd. Anders isoleer je jezelf. Daarvoor heb je nieuwe impulsen nodig. Andere meningen, andere uitingen. Daar kun je dan met elkaar over praten en zo kom je soms tot bijstelling van oude waarden'.

Levensdomein 5: Waarden en inspiratie

- *Zingeving / zinervaring*
- *Impulsen (cultuur, maatschappij)*
- *Betrokken worden en betrokken zijn*

In de woonzorgzone wordt op veel verschillende manieren geprobeerd mensen met elkaar van gedachten te laten wisselen over hun leven en hun wijk: discussiecafés, het samen maken van een tentoonstelling, culturele activiteiten, exposities, uitvoeringen, bewonersavonden, deelname in werkgroepen.

'Betrokken worden, betrokken zijn' is een hoofdthema voor de samenwerkende organisaties in de lerende woonzorgzone. Uit de verhalen van de discussiecafés blijkt dat er nog een weg te gaan is voordat mensen in Moerwijk weer gedeelde waarden ervaren. De woonzorgzone inspireert daartoe.

De methode

De methodiek van de Lerende woonzorgzone

Het programma 'lerende woonzorgzone' is gericht op empowerment van de bewoners, d.w.z. het bevorderen van het zelfsturend vermogen van bewoners. Bewoners worden gestimuleerd om hun stem te laten horen en mee te denken over kwaliteitsverbetering. Zowel op het individuele basisniveau, als ook op het collectieve niveau van de wijk, in communicatie met elkaar en met verantwoordelijkheid voor elkaar. Dat klinkt eenvoudig, maar is een hele opgave in een wijk waar mensen overwegend een houding hebben van 'er verandert nooit iets, het blijft altijd hetzelfde, uiteindelijk luisteren jullie toch niet'. Met deze aanpak streven we naar een zo groot mogelijk draagvlak voor verandering en vernieuwing, door de bewoners daadwerkelijk mee te laten doen met de ontwikkeling van veranderingen in de wijk. Het, vaak negatieve, sentiment zet zich dan om in meedenken over de verandering.

De 'lerende woonzorgzone' is óók gericht op empowerment (zelfsturing) van medewerkers. Medewerkers van de bij de woonzorgzone betrokken instanties en organisaties worden uitgenodigd om met elkaar na te denken over hun eigen betrokkenheid en invloed op de wijk en haar bewoners. Medewerkers ervaren soms een sandwichpositie: enerzijds zijn zij zeer betrokken bij het wel en wee van de bewoners waar zij voor werken en anderzijds is er hun verbondenheid en loyaliteit naar de organisatie. Het is belangrijk dat medewerkers daarmee bewust omgaan. Het maakt hun positie tot de onmisbare sleutel in de communicatie tussen bewoners en organisaties/instanties, de sleutel tot vraagsturing en beleidsvernieuwing.

De woonzorgzone ontwikkelt slagkracht door integraliteit. Deze ontstaat waar meerdere organisaties met hun verschillende, elkaar aanvullende, vaardigheden gelijktijdig aan het proces deelnemen. Er ontstaat enthousiasme en daarmee daadkracht. Men bereikt meer in minder tijd.

'Medewerkers ervaren soms een sandwichpositie: enerzijds zijn zij zeer betrokken bij het wel en wee van de bewoners waar zij voor werken en anderzijds is er hun verbondenheid en loyaliteit naar de organisatie.'

En tenslotte wordt zo de 'lerende woonzorgzone' een instrument om beleid en beleidsprogramma's te verfijnen, bij te stellen en te vernieuwen. Een sterke bewonersstem en een sterke medewerkerstem worden gecombineerd en samen gebracht op bestuurlijk- en beleidsniveau van de bij de woonzorgzone betrokken organisaties.

De methode onderscheidt drie fasen:

- Het scheppen van vrije gespreksruimte, waarin actuele thema's in een relatief ongeordend geheel, brainstormend, kunnen worden benoemd.
- Verdieping en nadere definiëring van door bewoners genoemde thema's, uitsplitsing naar en spiegeling aan deelonderwerpen, onderscheid maken tussen fysieke en sociale aspecten van het onderwerp en de rol van de bewoners versus de rol van overheid, organisaties en professionals.
- Verbinding van de onderwerpen aan de programma's en de (houding van) werkers in de woonzorgzone en er consequenties aan verbinden voor handelen en beleid.

De uitkomsten van het proces worden in een Kenniscentrum vastgelegd en zijn toegankelijk voor iedereen. Hierdoor ontstaat transparantie en kunnen leermomenten worden gedeeld. Het Kenniscentrum gaat ervaringskennis en databestanden van betrokkenen en geïnteresseerden bijhouden. In de genoemde fasen worden verschillende instrumenten ingezet, zoals discussiecafés, wijkwandelingen, videofilm, tentoonstelling, verhalenpodia, platform belangenorganisaties Moerwijk en overleg in werkgroepen.

Activiteiten in het kader van de lerende woonzorgzone Moerwijk

In het kader van de 'lerende woonzorgzone' vinden tal van activiteiten plaats. Een veelheid aan ontmoetingen en gesprekken; van elkaar ontmoetende en botsende culturen. In haar verscheidenheid zijn de activiteiten langzaam gegroeid tot een levende beweging in de Moerwijkse gemeenschap. De filosofie en de werkwijze van de 'lerende woonzorgzone' zien we nu, na twee jaar, terug bij nagenoeg alle in Moerwijk opererende organisaties, instanties en projecten. Het gedachtegoed is zich aan het verankeren. Werden aan het begin van de projectperiode de activiteiten voornamelijk door de projectorganisatie van de 'lerende woonzorgzone' georganiseerd, soortgelijke activiteiten worden nu ook georganiseerd door onder meer de gemeente Den Haag (m.b.t. wijkplan), corporaties (m.b.t. woonbeleving), STIOM (werkersoverleg),

Stichting Ilse (m.b.t. voorbeeldwoning domotica), Digitaal Wonen Moerwijk (Vereniging Moerwijk Morgen), Stichting Welzijn Escamp (verhalen-podia), zorgorganisaties (panels en bijeenkomsten zorgabonnees) en de WijkOrganisatie Moerwijk (WOM) (bewonersbijeenkomsten en wijkwandelings).

Voor de bijeenkomsten en activiteiten worden mensen uitgenodigd via publicaties in Zuid West Nieuws, De Moerwijker en via posters. Op enig moment ontstond de behoefte om mensen een gerichte uitnodiging te kunnen sturen. Daarvoor is gestart met de aanleg van een gericht adressenbestand van belangstellende wijkbewoners, in combinatie met hun belangstellingsgebieden en -thema's. Voor de aanleg van dit adressenbestand zijn klantrelaties zoals huurders, cliënten en zorgabonnees van de woonzorgzone-partijen aangeschreven of benaderd via de organisatiebladen. Het adressenbestand wordt bewaard en beheerd door de bewonersadviseur van het Servicepunt voor Wonen, Zorg en Welzijn op het Heeswijkplein 78, het kenniscentrum van de woonzorgzone Moerwijk.

Een bespreking van de activiteiten in de lerende woonzorgzone:

1. Workshops met werkers

Aan het begin van het project 'lerende woonzorgzone' hebben G. Beke en Prof. P. Houben een viertal workshops gehouden met werkers van bij de woonzorgzone betrokken organisaties en met mensen uit de kring van de wijkorganisatie. De workshops hebben als doel het gedachtegoed van 'de lerende woonzorgzone' te leren kennen en er bewust mee te gaan werken. Beke en Houben hebben daarbij de theoretische kaders met betrekking tot zelfsturing, eigen verantwoordelijkheid en levensdomeinen behandeld met de deelnemers en deze verbonden met thema's die leven in de Moerwijkse praktijk.

De thema's die de workshopdeelnemers noemden waren:

- In gesprek gaan met groepen, die moeilijk te bereiken zijn
- Vrijwilligers en mantelzorgers bereiken
- Leefbaarheid: gemeenschappelijke normen en waarden in multicultureel Moerwijk
- Leefbaarheid: zingeving in multicultureel Moerwijk
- Ontwikkeling van een doe-het-zelf (zorg)centrum

Op enig moment ontstond de behoefte om mensen een gerichte uitnodiging te kunnen sturen.

Tijdens de workshops is geoefend met de methodiek van de lerende woonzorgzone. Belangrijke elementen daarin zijn enerzijds het kunnen expliciteren van de thema's waar jij je betrokken bij voelt en anderzijds het je bewust zijn van je eigen vermogen tot sturing geven, tot iets doen met het thema, maar óók van je beperkingen daarin. Elk thema wordt in principe voorzien van een thema-eigenaar, iemand die later is aan te spreken op de voortgang.

De workshops waren leerzaam voor de deelnemers. Duidelijk werd dat onlosmakelijk drie niveaus met elkaar verbonden zijn, als het gaat om het oplossen van knelpunten in de woonzorgzone: de beleving van bewoners, de betrokkenheid en de invloed van werkers en de wijze waarop organisaties op bestuurlijk en beleidsniveau daar mee om gaan.

2 Discussiecafés met bewoners en werkers

Thema's:

- Woonzorgzone algemeen
- Woonomgeving: obstakelvrij en veilig
- Ouderenhuisvesting
- Zorg en persoonsgebonden budget
- Ilse voorbeeldproject en internettoepassingen
- Waarden en normen
- Veiligheid
- Culturele verschillen bij zorgverlening

De discussiebijeenkomsten werden bijgewoond door bewoners en werkers. De werkers in Moerwijk werken bij één van de organisaties die betrokken zijn bij de woonzorgzone. Bijvoorbeeld de bewonersadviseur van het Servicepunt Heeswijkplein, medewerkers van corporaties Vestia, Staedion, HaagWonen, Politie (wijkagenten), medewerkers van zorgorganisaties, consultants ouderenwerk, opbouwwerkers.

De gezamenlijke aanwezigheid tijdens de open discussiebijeenkomsten heeft op beide groepen een positief effect. Bewoners kunnen rechtstreeks vragen stellen of in discussie treden met een instantie en werkers horen uit de eerste hand wat er leeft onder wijkbewoners en kunnen signalen meenemen.

De discussiecafés hebben een open karakter. Er is wel een gespreksleider en een thema, maar verder is er alle ruimte voor inbreng op allerlei manieren. Bezoekers gebruiken de discussiecafés om te vertellen wat ze

op hun hart hebben. In het begin van de discussiecafé-serie, waren mensen vaak heel boos en sloegen bij wijze van spreken met de vuist op tafel. Er werd niet of nauwelijks naar elkaar geluisterd en gesproken in grote algemene delers. Pijnlijk daarbij waren de regelmatig terugkerende respectloze uitingen over allochtone medewijkbewoners. Dit bracht de gespreksleider van het Bureau Discriminatiezaken soms in een moeilijke positie. Maar ook de – overwegend – autochtone ouderen luisterden in het begin nauwelijks naar elkaar, vielen elkaar openlijk af in discussies en noemden elkaar ‘zeuren’.

Gaandeweg gingen bezoekers gelukkig meer naar elkaar luisteren en ook met de aanwezige vertegenwoordigers van instanties in gesprek. De – weinige – allochtone bezoekers kregen meer ruimte voor hun verhaal en er werd met meer respect naar hen geluisterd.

Hoewel elk thema uiteraard andere bezoekers aantrok, was er ook steeds een vaste kern van bezoekers, met ‘praters’ en ‘luisteraars’. Ook vanuit de organisaties was er, naast de specifieke themadeskundigen, een vaste kern van deelnemers. Vestia, Staedion, de wijkagenten en de bewonersadviseur van het Servicepunt WZW Heeswijkplein sloegen bijna geen discussiecafé over en gingen de dialoog met de wijkbewoner keer op keer aan.

3 Testgroepen moderne technologie en internet-software

Thema:

- Gebruiksvriendelijke website voor bewonersraadpleging
- Gebruiksvriendelijke software voor langer zelfstandig thuis wonen

Het gebruik van moderne technologie en internet staat hoog in het vaandel van de woonzorgzone Moerwijk. Bij aanvang van het project woonzorgzone in Moerwijk is direct een computerlescentrum ingericht in servicepunt ‘de POST’. In samenwerking met de Haagse Hogeschool, afdeling E-Democracy, werden voorlichtingsbijeenkomsten gehouden en in testgroepen werd nieuwe software gecheckt op gebruiksvriendelijkheid.

In de loop van het project is in Moerwijk door Stichting Ilse een domotica-voorbeeldwoning ingericht. De Stichting Ilse heeft in deze woning bijeenkomsten georganiseerd om bewoners te informeren en te raadplegen over het gebruik van moderne technologie in de woning.

De kaders van de woonzorgzone bleken ook een goede voedingsbodem voor het project Digitaal Wonen Moerwijk, waarmee wordt beoogd met gebruik van internet de sociale samenhang en het langer zelfstandig

HARR-

Hoewel elk thema uiteraard andere bezoekers aantrok, was er ook steeds een vaste kern van bezoekers, met ‘praters’ en ‘luisteraars’.

wonen te bevorderen. Vanuit het project is de Vereniging Moerwijk Morgen opgericht, waarin wijkbewoners gaan zorgen voor een structurele verankering van de verdiensten van het project: internetcafés, helpdesk van vrijwilligers, computercursussen, nieuwe vormen van samenhang in de wijk. De Vereniging Moerwijk Morgen telt begin 2004 ongeveer 80 leden.

4 Tentoonstelling 'Woonzorgeloos Moerwijk'

In het kader van het project woonzorgzone is een tentoonstelling over de wijk Moerwijk gemaakt. Deze tentoonstelling geeft een beeld van de veranderingen van de wijk op verschillende maatschappelijke terreinen als wonen, werk, zorg en vrije tijd.

Dit project sluit aan bij het initiatief van de Werkgroep Multicultureel Moerwijk (MCM). De vrijwilligers van deze organisatie werken aan de tentoonstelling mee, in samenwerking met de opbouwwerker van de Stichting BOOG en een medewerker van Bureau Discriminatiezaken.

Doel van de tentoonstelling is om de bewoners van Moerwijk een beeld te geven van hun wijk en de maatschappelijke veranderingen door de jaren heen en om de betrokkenheid van de bewoners bij de wijk te bevorderen. Daarnaast dient de tentoonstelling als basis voor een maatschappelijke discussie over de veranderingen in Moerwijk de komende jaren, bijvoorbeeld tijdens de discussiecafé's.

Voor de opzet is een werkgroep met vrijwilligers geformeerd. De werkgroepleden konden ideeën voor de tentoonstelling aandragen en suggesties geven. Deze suggesties werden meegenomen in de definitieve uitwerking. Door het gebruik van deze methode is de betrokkenheid bij en het draagvlak voor de tentoonstelling vergroot.

De werkgroep MCM en andere betrokken bewoners en werkers verzamelden fotomateriaal. De meeste foto's zijn afkomstig uit fotoboeken van wijkbewoners (zie ook p.48).

De tentoonstelling is in Servicepunt 'de POST' tentoongesteld.

5 Verhalenpodium

Thema's:

- (ontbreken van) Toewijzingsbeleid woningen
- Gedragsregels
- Ontvangst nieuwe bewoners
- Onveiligheidsgevoel
- Drugsoverlast

Tijdens de verhalenpodia vertellen bewoners over hun beleving van de wijk, hoe het vroeger was en hoe het nu is. De verhalen zijn heel uiteenlopend en laten goed zien hoe verschillend de achtergrond is van de Moerwijkers. Soms namen bewoners foto- en knipselboeken mee om hun verhaal te illustreren.

6 Wijkwandelingen en panelgesprekken

Thema:

- Obstakelvrije en veilige woonomgeving

In het kader van de Woonzorgzone zijn meerdere wijkwandelingen georganiseerd in het deelproject Woonomgeving. De wijkwandelingen hebben als doel om de ontwerpen van de obstakelvrije routes te controleren en te verbeteren en om aspecten van beheer en veiligheid te bekijken en te bespreken. De wandelingen zijn meestal georganiseerd door de gemeentelijke dienst Stedelijke Ontwikkeling, de gemeentelijke dienst Stadsbeheer en het Buurtbeheerbedrijf. Ze leverden vaak directe aanpassing en verfijning op van de plannen.

Ook de Wijk Organisatie Moerwijk (WOM) organiseert wijkwandelingen, met het doel telkens in een ander deel van de wijk de knelpunten in beheer, veiligheid en leefbaarheid te signaleren en direct te bespreken met de instanties. De WOM wil beide soorten wijkwandelingen regulier voortzetten.

7 Bewonersavonden van Wijkorganisatie Moerwijk en buurtvereniging Glomista

Thema's:

- Wonen, wijkplan
- Veiligheid en buurtbeheer
- Voorzieningen

Diverse bewonersorganisaties (de Wijk Organisatie Moerwijk, buurtverenigingen, huurdercommissies) maken gebruik van 'de POST' voor hun bijeenkomsten. In het kader van de woonzorgzone is een platform van bewonersorganisaties in Moerwijk in voorbereiding.

Ook de Wijk Organisatie Moerwijk (WOM) organiseert wijkwandelingen, met het doel telkens in een ander deel van de wijk de knelpunten in beheer, veiligheid en leefbaarheid te signaleren en direct te bespreken met de instanties.

HARR-

Hoe organiseer ik een discussiecafé?

Binnen 'De lerende woonzorgzone' zijn discussiecafés in Moerwijk gehouden. Het uitgangspunt: bewoners vertellen over hun ervaringen in de wijk en kunnen rechtstreeks van gedachten wisselen met medewerkers van in de wijk vertegenwoordigde organisaties. Organisaties en bewoners bespreken dus gezamenlijk wijkproblematiek. De organisaties in de wijk kunnen met deze informatie van bewoners kant gericht aan oplossingen werken. De praktijk zal leren of wederzijdse betrokkenheid er werkelijk toe doet en of de oplossingen die bedacht worden dichterbij de beleving van de burger liggen dan voorheen.

Het zou jammer zijn, als, na de projectinspanning, een dergelijk geïntroduceerd wijkinstrument blijft liggen. Daarom voor een ieder die hierin geïnteresseerd is hieronder het volgende schema:

- Wat? De organisatie van een discussiecafé begint met de bepaling van het onderwerp. Bij voorkeur is dit een onderwerp dat bij veel wijkbewoners speelt. Het ligt voor de hand dat een individueel verhaal weinig bewoners op de been zal brengen en er dus niet echt iets te bespreken valt.
- Waar? Na de onderwerpbepaling komt de vraag: 'Op welke locatie wil ik het discussiecafé organiseren, hoe pak ik dit aan?' De ruimte waar het discussiecafé gehouden wordt, moet worden besproken. Gezien de ervaring is 'de POST' aan de Joan Blasiusstraat 100 een uitstekende locatie. U doet er verstandig aan de zaal ruim een maand van te voren te bespreken.
- Wie? Hoe laat ik welke wijkbewoners en medewerkers van organisaties weten waar de discussie over gaat? Hoe nodig ik medewijkbewoners uit om hieraan deel te nemen. Ofwel wie nodig ik uit en hoe moet ik dit doen?

Voordat de moed u in de schoenen zakt, omdat er nogal wat uitgezocht en georganiseerd moet worden, attenderen wij u erop dat u dit niet allemaal alleen hoeft te doen. Voor hulp kunt u terecht bij het Servicepunt Heeswijkplein. Men is daar op de hoogte van hoe een discussiecafé georganiseerd kan worden. Zij helpen u graag bij de organisatie. Tevens hebben de medewerkers van het Servicepunt Heeswijkplein tips en oplossingen voor veel van de mogelijk bij u opkomende vragen en organisatorische probleempjes.

Als de datum bekend is kunnen personen uitgenodigd worden.

Wie kunt u benaderen? Uiteraard uw eigen bekenden, maar er zijn wellicht meer wijkbewoners geïnteresseerd in uw discussiepunt.

- Hoe? Het Servicepunt beschikt over meerdere mogelijkheden en heeft contacten met de organisaties in de wijk die u weer verder kunnen helpen.

In de regel geldt: nodig medewerkers van organisaties een maand van te voren uit en wijkbewoners ongeveer tien dagen van te voren.

Naast persoonlijke uitnodigingen vanuit uw eigen adressenbestand en met behulp van organisaties, kunt u op ongeveer 20 wijkpunten posters ophangen.

De poster vertelt kort en bondig waar de discussie over zal gaan. De posters ongeveer tien dagen voor de datum ophangen in de wijk. Distributiepunten zijn bekend bij het Servicepunt, waar men u ook kan helpen bij het maken van de poster.

Tevens kunt u belangstellenden inlichten via de lokale kranten, zoals De Moerwijker en Zuidwest Nieuws. Informeert u zich tijdig over de deadlines voor plaatsing van uw bericht in de betreffende krant.

- Tot slot raden wij u aan bezoekers van een discussiecafé te vragen hun persoonsgegevens op te laten nemen in een bestand van 'betrokken' wijkbewoners. U geeft de namen en adressen door aan het Servicepunt. Daar zal zich langzaam maar zeker een bestand van betrokken wijkbewoners vormen. Op basis van persoonlijk aangegeven interesse kan iedereen in dit bestand gericht worden uitgenodigd om deel te nemen en betrokken te zijn bij de wijk. Alles kan aan de orde komen: van hondenpoep tot internet applicaties!

Als tijdelijke projectorganisatie nemen wij hierbij afscheid van u.

Wij hopen dat u de ingeslagen weg samen met de professionals in de wijk zult willen voortzetten.

- Doel: een prettiger samenleving voor allen!

Zeer veel succes gewenst en vooral bemoedigende resultaten!

Jaap Goris en Marieke Manschot

Nawoord

Het deelproject 'Lerende Woonzorgzone' heeft inhoudelijk een zeer waardevolle richting gegeven aan het gehele project Woonzorgzone, met name het toetsen van de programma's aan de levensdomeinen van bewoners. De beleving van bewoners is een krachtige bindende factor voor alle partijen in de woonzorgzone.

Het was in het begin lastig om praktisch handen en voeten te geven aan de in beginsel vrij abstracte filosofie van de lerende woonzorgzone. Gaandeweg is het project goed gaan lopen en zijn veel bewoners betrokken geraakt bij het wel en wee in hun wijk. Afhankelijk van de behandelde onderwerpen worden regelmatig zo'n 120 á 300 Moerwijkers rechtstreeks geraadpleegd. Een deel (20 á 30%) daarvan bezoekt regelmatig de bijeenkomsten. Via persberichten en posters worden Moerwijkers in het algemeen geïnformeerd.

De afronding van het project 'Lerende woonzorgzone' vindt plaats middels de publicatie van de videofilm en dit boekje, bedoeld voor kennisoverdracht van de methodiek.

Het bestuur van de Stichting Woonzorgzone Moerwijk acht de methodiek zo waardevol dat zij besloten heeft er mee door te gaan. Met gebruikmaking van de kennis en ervaring die reeds is opgedaan, worden accenten gelegd bij de verdere uitwerking van vraagverkenning op niveau van beleving, waarden en emotie, met benutting van eigen communicatiekanalen naar huurders en cliënten van de bestuurspartijen. Voorts wordt gezocht naar een onderlinge koppeling van de verschillende, bij de bestuurspartijen in omloop zijnde, methodieken (waar onder kwaliteitspanels, gespreksgroepen en demonstraties) en met het wijkontwikkelingsplan Moerwijk.

In die zin is het project 'Lerende woonzorgzone' het begin van een ontwikkeling, waarbij organisaties samen een methodiek hanteren voor bewonersraadpleging, zoals die is toegepast bij de verhalenpodia en discussiecafés. Via de raadpleging doet men kennis op, die vervolgens wordt vastgelegd en voor een ieder in de wijk toegankelijk wordt.

Moerwijk is in de voorbije 70 jaar heel erg veranderd. En de komende jaren zal Moerwijk weer heel erg veranderen. Er zullen veel nieuwe woningen komen, voor mensen uit alle lagen van de bevolking en uit veel verschillende culturele groeperingen. De woningen zullen levensloopbestendig zijn en naar wij hopen de wijk en haar bewoners ook. Met de 'lerende woonzorgzone' is een beweging op gang gebracht van

zelfsturing van bewoners en van vraaggestuurde organisaties met integrale programma's.

Als je dan niet meer weg hoeft vanwege factoren waar je geen invloed op hebt en vanwege 'die anderen', dan blijf je 'voor en met elkaar' wonen in een voortdurend lerende en levensloopbestendige wijk.

Stichting Woonzorgzone Moerwijk: partners in de samenwerking, 2004

Voorzitter

GDVV Moerwijk (zorgcentrum)

Dhr A. Schinkelshoek
Schuttersdreef 125
2542 XA Den Haag

Secretaris

Stichting Welzijn Escamp (welzijnsorganisatie)

Dhr R.H. Wiegman
Zichtenburglaan 260
2544 EB Den Haag

Penningmeester

Vestia Den Haag Zuid-Oost (corporatie)

Dhr R.W. van Eijkeren
Noordwal 10
2513 EA Den Haag

De Strijp - Waterhof (zorg- en verpleegcentrum)

Mw A. Koopman
Postbus 32326
2503 AA Den Haag

CoornhertCentrum (zorgcentrum)

Dhr J.H.M. Happel
Erasmusplein 87
2532 RG Den Haag

Staedion Wonen (corporatie)

Dhr R. Geelhoed
Postbus 32590
2503 AG Den Haag

HaagWonen (corporatie)

Dhr M. Luten
Zichtenburglaan 39
2544 EA Den Haag

Woonzorg Nederland (corporatie)

Mw M. Zeeman
Postbus 90118
1006 BC Amsterdam

Thuiszorg Den Haag

Mw R. Hofstede
Postbus 93042
2509 AA Den Haag

Adviseur

Bestuursdienst Gemeente Den Haag

Stadsdeelkantoor Escamp

Mw drs. R.C. de Boer
Genemuidenstraat 208
2545 NZ Den Haag

Adviseur

Stedelijke Ouderen Commissie

Mw A. Pronk-Den Dulk
Albert Schweitzerlaan 257
2552 PH Den Haag

Adviseur

Gemeente Den Haag, OCW - BSP Zorg en Ouderen

Dhr B.F.M. Meerstadt
Postbus 12652
2500 DP Den Haag

Projectleiding

Hulsebosch ManagementAdvies

Mw L.M.T. Hulsebosch
Lissenvaart 43
2724 SJ Zoetermeer

Overige betrokken organisaties en instellingen:

- Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Wonen
- Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Verkeer
- Gemeente Den Haag, Dienst Stedelijke Ontwikkeling, Economie
- Gemeente Den Haag, Dienst Onderwijs Cultuur en Welzijn, BSP Gehandicapten

- Gemeente Den Haag, Bestuursdienst, meerdere afdelingen w.o. Wijkveiligheid
- Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, Escamp
- Gemeente Den Haag, Dienst Stadsbeheer, Verkeersmanagement & Openbare verlichting
- Gemeente Den Haag, Bureau Public Health
- Gemeente Den Haag, Dienst Sociale Zaken en Werkgelegenheid
- Gemeente Den Haag, Dienst Openbare Bibliotheek
- Bibliotheek Moerwijk
- Stichting Indicatie Orgaan, afdeling WVG
- Stichting BOOG
- Raad Welzijn Gehandicapten
- WijkOrganisatie Moerwijk
- WijkOuderenGroep Moerwijk
- Buurtvereniging Glomista
- Staedion Bewonersraad Moerweg
- Vestia Bewonersraad
- Groepswonen Door Ouderen
- Ziekenhuis Leyenburg
- STIOM Escamp
- De Compaan
- Steinmetz Zorg en Onderwijs
- Zorgkantoor Haaglanden
- CIPO, Centraal InformatiePunt Ouderen
- Bureau Discriminatiezaken
- Digitaal Wonen Moerwijk, Vereniging Moerwijk Morgen
- InformatieWerkplaats
- Haagse Hogeschool
- Stichting Ilse
- Red Nose
- BuurtbeheerBedrijf Moerwijk
- Politie Haaglanden, Wijkagent
- Politie Haaglanden, Preventie
- Servicepunt Wonen Zorg Welzijn Heeswijkplein
- Vereniging Zorginstellingen Haaglanden

Noten

- 1 'Moerwijk heeft Abraham gezien, 1932-1982', 1985 Wijkorganisatie Moerwijk
- 2 Hierbij is gebruik gemaakt van en aangesloten bij de expertise van G.H. Beke en Prof. P.P.J. Houben, bekend vanwege studies en projecten m.b.t. competenties van ouderen en het verbinden van welzijn en zorg. Beide deskundigen zijn in het eerste projectjaar in Moerwijk bij het project betrokken geweest. Het mensbeeld en de overige uitgangspunten die in de 'lerende woonzorgzone' gehanteerd worden, zijn gebaseerd op de filosofie van Cornelis, de levensgebieden van Petzold en de ontwikkelbehoeften van Maslov.

In de filosofie van Cornelis betekent dat mee *kunnen* en *willen* doen met de trend van individualisering en dus de competenties hebben op het gebied van communicatieve zelfsturing: zelf vorm geven aan je leven, je zelf kunnen uiten, zelfexpressie en het zelf vorm geven in open dialoog met de omgeving. Meedoen is communicatieve zelfsturing op het niveau van de oudere/de bewoner zelf, de professional en de organisatie/het beleid.

Communicatieve zelfsturing betekent een eigen visie hebben waar men naar toe wil.

Deze visie wordt ontwikkeld vanuit de eigen identiteit op de volgende vijf levensgebieden van Petzold: lichaam en geest, sociale relaties, activiteiten (arbeid en prestatie), materiële situatie en waarden en normen. Volgens de principes van Maslov is op al die levensgebieden telkens sprake van persoonlijke basisbehoefte en persoonlijke groei-behoefte.

De basisbehoefte in het kader van een woonzorgzone heeft betrekking op zelfstandig wonen en leven en de groei-behoefte heeft betrekking op maatschappelijk participeren.

De in deze brochure gebruikte foto's zijn voor een groot deel afkomstig van de tentoonstelling 'Woonzorgeloos Moerwijk', te bekijken in 'de POST'.

Samenstelling: Bureau Discriminatiezaken i.s.m. de Werkgroep Multicultureel Moerwijk: Mw Van der Burg, Mw Greshof, Mw Hari, Dhr Sylvania.

Advies: Museon Den Haag

Met dank aan: Wijkorganisatie Moerwijk, Fam Van der Vet, Fotostudio Van Galeb, Mw Van Egmond, Dhr Van Dort, Mw Vredenburg, Fotostudio Van der Riet, De Posthoorn, Mw Prins, Mw Snijder, medewerkers van het Wijkcentrum Moerwijk, Mw Valkhof, medewerkers van het zorgcentrum Moerwijk, Dhr Kersbergen, Mw Groenveld, Fotostudio Verleg, Mw Brongers, Dhr Ikan, Mw Van Wigcheren, Mw Visser, Dhr De Boer, Mw Looij, Dhr Verheijden, Mw Van Dijk, Mw Van Thiel, Mw Hulsebosch, Stichting Boog, Fotostudio Hendriksen-Valk, Dhr Heuvelman, Dhr Van Leeuwen, Gemeentearchief Den Haag.

Mede mogelijk gemaakt door: Gemeente Den Haag, Fonds 1818, Ministeries van VROM en VWS en de partijen van de Woonzorgzone Moerwijk: Vestia Zuid-Oost, HaagWonen, Staedion, Woonzorg Nederland, Stichting Welzijn Escamp, CoornhertCentrum, GDVV, De Strijp-Waterhof, Thuiszorg Den Haag en Stedelijke Ouderen Commissie.